

היבטים לשוניים בפרשת פינחס פג

דקדוקי קריאה בפרשת פינחס ובהפטרה ובראשון של מטות

כה יא **בְּקִנְיָאֵוּ**: הנ"ן רפויה בשוא נח, עם זאת יש להשמיע האל"ף, לא – **בְּקִנְיָאֵוּ**. וכן **בְּקִנְיָאֵוּ**:
ולא – **בְּקִינְיָאֵוּ**
כה יב **שָׁלוֹם**: בחלק מספרי התורה הוא"ו של 'שלום' קטועה¹
כה יג **וְהִיְתָה לְאֹ**: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה ודגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק, עם זאת
היו"ד בשוא נע. **לְאֹלֵהֶיוּ**: האל"ף כלל אינה נשמעת
כה טו **כְּזִבְיִ**: הכ"ף בקמץ קטן והב"ת דגושה; **רֵאשׁ אֲמוֹת בֵּית-אָב בְּמִדְיָן הוּא**: אין להתעכב
על **אָב**, ויש להאיץ מעט את קריאת התיבה **בְּמִדְיָן** להסמיכה לתיבה שלפניה שהרי הטפחא היא
כאן המפסיק העיקרי
כה יח **כִּי צִרְרִים**: תיבת **כִּי** במונח ואיננה מוקפת לזו שלאחריה. **הַמִּכָּה** בטעם מרכא, **בַּיּוֹם-**
הַמִּנְפָּה הב"ת רפה. **עַל-דָּבַר-פְּעֹר**: גם כאן וגם בהמשך הפסוק **דָּבַר**- במקף ולא במונח
כו ג **בְּעֶרְבַת**: געיה בעי"ן והרי"ש בשווא נח
כו ה עליית שני
כו ו **הֲרֵאוּבְנֵי**: האל"ף כלל אינה נשמעת, כאילו כתוב 'הרוּבְנֵי'²
כו ט **קְרִיאֵי הָעֵדָה**: כאן הכתיב הוא **קְרֹאֵי** והקרי **קְרִיאֵי**, בתחילת הספר – הפוך! **בְּעֵדַת-**
קָרַח: העמדה קלה בב"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה, בדומה גם בהמשך פס' י **בְּאֶכְל**
כו יד **שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אֲלֶיךָ**: יש להאיץ את קריאת תיבת **אֲלֶיךָ** להסמיכה לתיבה שלפניה שלא
יישמע 'שנים ועשרים, אלף ומאתים'. **22,200** ולא **1,222** נכון הדבר גם בהמשך הפרק
כו טז **לְאִזְנֵי**: האל"ף בקמץ קטן
כו יז **לְאִרְוֹד**: הלמ"ד פתוחה
כו כ **לְשֹׁלָה**: במלרע
כו כג **לְפָנָה** במדויקים: הו"ו רפה ללא דגש
כו לג **לֹא-הָיוּ לְאֹ**: טעם נסוג אחור לה"א **מִחֻלָּה**: החי"ת בשוא נח ולא בחטף
כו מה **לְחֻבָר**: החי"ת בסגול ולא בצירי
כו נב עליית שלישי
כו נג **לְאֵלָה**: למ"ד קמוצה
כו נד **וּלְמַעֲט**: המ"ם בשווא נח
כו נט **יְלָדָה**: יש להיזהר לא להניח את השווא שבלמ"ד, אחרת משנה משמעות. ובמיוחד לקוראים
קמץ כפתח.
כו סב **הַתְּפִקְדוֹ**: ה"א בקמץ קטן תי"ו בשוא נח; פ"א בקמץ רחב, והקו"ף בשווא נע

¹ אינו משנה את הקריאה אבל עלול לבלבל את הקורא

² בחומשים סימנו געיא ברי"ש (עקב ריחוקה מהטעם) שעלולה להטעות לשוא, בעיקר מי שרגיל לקרוא כך.

כו סד לא-הָיָה אִישׁ: טעם נסוג אחר לה"א הראשונה
כז ג בַּעֲדַת-קָרַח: העמדה קלה בב"ת למנוע הבלעת העי"ן החטופה. לא-הָיָה לֹא: טעם נסוג
אחר לה"א

כז ו עליית רביעי
כז יג וּרְאִיתָה אֶת־הָ: הטעם לא עבר לת"ו³.
וְנֶאֱסַפְתָּ מלרע, הטעם בת"ו; מקומות נוספים (בפרק זה) שוי"ו ההיפוך לעתיד הפכה למלרע:

וְסִמְכַתְּ וְהֶעַמְדַתְּ וְצִוִּיתָה וְנִתְתָּה
כז יח רָעָה: אי הקפדה על קריאת העי"ן כהלכה עלולה לגרור אחריה שינוי משמעות
כז כא וְשָׂאֵל לֹא: טעם נסוג אחר לש"ן

כח א עליית חמישי
כח ד הַכֶּבֶשׂ אֶחָד: תיבה אֶחָד ללא ה"א הידיעה⁴

כח טז עליית ששי
כח כד כָּאֵלֶּה: בלא מעט קהילות קיים מנהג מיותר לפיו הקהל מלווה את בעל הקריאה בזמן
שהוא קורא תיבה זו⁵ במקרה כזה ועל מנת לתת לאנשים לשמוע את הקורא, כדאי להמתין מעט
לפני קריאתה

כח כו בְּהַקְרִיבְכֶם: אזלא-גרש באותה תיבה, גם הבי"ת השנייה בשווא נע. בְּשִׁבְעַתֶּיכֶם:
הטעמה משנית בעי"ן, מאיילא, צורתו כמו הטפחא. מְקַרְא-קִדְשׁ: יש געיא (מתג) במ"ם, עם
זאת השוא בקו"ף נח. כן הדבר גם בהמשך.

כט א כט ז וּבַעֲשׂוֹר: העמדה קלה בב"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע
כ-לה: יש לשים לב להבדלים הדקים בין המקראות, פעמים יש וא"ו החיבור ופעמים אין
(לה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי, מִנְחָתָהּ, מִנְחָתָם), לפעמים בלשון יחיד ולפעמים בלשון רבים
(לג בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם)

כט יב עליית שביעי
כט לה מפטיר

הפטרות פינחס ירמיהו א; ב א-ג:

א א יִרְמִיָּהוּ: המ"ם בשווא נע למרות מה שנהוג בקרב רבים לקרא שם חירק
א ב לְמַלְכוֹ: המ"ם בקמץ קטן
א ג בֶּן-יֵאֱשִׁיָּהוּ: השי"ן בחירק חסר והי"ד דגושה וקמוצה, נכון הדבר גם לגבי צְדֻקְיָהוּ
א ה אֶצְרָדָּ: הצד"י בקמץ קטן, והשוא בר"ש נח
א ט וַיִּגַע: במלרע, הי"ד בפתח לא בחירק

³ כך הוא בד"כ בל"ה בנין קל

⁴ בפרשת תצוה יש שינויים אחדים וכדאי לשים לב

⁵ אולי כי פסוק זה נקרא במפטיר ימים טובים של פסח ובחול המועד פסח...

א י לַנְתוּשׁ וְלַנְתוּץ: בשתי המילים התי"ו רפויה. וְלַהֲאָבִיד: הלמ"ד בשווא נח ויש להעמיד קלות את קריאת הה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה: ול-ה-אביד א טו הַנְנִי: השוא הוא נח, על אף הקושי.

וְעַל כָּל-עָרֵי יְהוּדָה: טעם טפחא בתיבת וְעַל

א טז לְאֱלֹהִים: יש לקרוא ללא אל"ף ללהים

א יז תְּאָזֵר: האל"ף בשווא נח. אֲצַוְךָ: כ"ף סופית מודגשת

א יט וְלֹא-יִזְכְּלוּ לָךְ: טעם נסוג אחור ליו"ד והכ"ף אחריה בשווא נע

ב ב וְקָרָאתָ: במלעיל

ב ג יִשְׂרָאֵל לִי: להזהר מהבלעת למ"ד (רווח בין הדבקים), האל"ף של שם ה' אינה נשמעת.

יִאֲשָׁמוּ: האל"ף בשווא נח

ראשון של מטות

יש לשים לב ולהקפיד על המפיקים המופיעים לעתים קרובות בקריאה זו ולא להיכשל, לדוגמא, בין 'אשה' ל'אישה':

ל ג אֹ-הַשֶּׁבַע: במלעיל לְאֶסֶר אל"ף בשוא נח, אינה נחה ואינה בחטף

ל ה כָּל-גְּדֻרֶיהָ: כבר שמעתי קוראים 'המקפידים' לבטא יו"ד אחר הר"ש, טעות קריאה ממש!⁶

כמובן שנכון הדבר גם לגבי וְאֶסְרֶיהָ

ל ו שְׁמַעוּ: השי"ן בקמץ קטן, אין לבלוע את העי"ן, לא שומו, וכן בפסוקים הבאים. וַיֵּלֶךְ: אין

להשמיע את האל"ף של תחילת שם ה', יש לקרא כאילו כתוב 'ודוני'. יְסַלַח-לָהּ: געיה ביו"ד, עם זאת הסמ"ך בשוא נח

ל י שני במנחת שבת

וְגִדְרֵי הַנּוֹרָן בצירי

ל יג וְלֶאֶסֶר: הלמ"ד בשווא נח

ל יד שלישי במנחת שבת

כָּל-גְּדֻרֵי הַנּוֹרָן בצירי. לְעֵנַת: הנו"ן בדגש חזק, לשון עינוי הנפש

הרב בצלאל אריאל בעניין חלוקת התורה לסדרים.

לאוהבי התורה ולומדיה, שלום רב

נעסוק היום בסדר כד. הסדר פותח בבקשת משה מה' שיבחר את מי שינהיג אחריו את עם ישראל. רוב הסדר עוסק בקורבנות המוספים ובהם עוסק גם סדר כה.

אציג שתי שאלות: הראשונה: מהם הערכים המצויים בפרשה קכו "פקוד ה' אלוקי הרוחות לכל בשר, איש על העדה" שנבחרה לפתוח את הסדר?

השנייה: מדוע קורבנות המוספים הם חלק מסדר זה ולא סדר בפני עצמו?

⁶ היו"ד אחרי סגול או אחרי צירי כאילו לא כתובה, ואינה משפיעה על ההברה שלפניה. הן בהברה אשכנזית והן בספרדית.

בשאלה השנייה עסקנו בתחילת חומש 'ויקרא'. ראינו שם שחכמי ישראל נמנעו מלפתוח סדרים בקורבנות מבעלי חיים. וכך גם ראש סדר כה כהן, נקבע ביום הביכורים בו הקורבן הראשון הוא מהצומח.

בנוגע לשאלה הראשונה מצאתי מספר ערכים

– שבחן של צדיקים. שבח אחד מופיע ברע"י שבראש הסדר: כשנפטרים מן העולם מניחים צרפן ועוסקין בצרכי צבור. שבח נוסף מביא רע"י לעיל (יא:כ) רבי אלעזר בן עזריה אומר: בארבעה מקומות בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא להשיבו אם יעשה שאלותיו אם לאו. ונענה מיד.

– ובמדרש שיר השירים (א:ז) כך הנביאים אין מתביישים לתבוע צרכיהן של ישראל מן אביהם שבשמים.

– התקן עצמן ללמוד תורה שאינה ירושה לך. כך לומד אבות דרבי נתן (יא:א) – רוח ה' במנהיגים מזכרת בראשי הסדרים: בראשית ל"ז, במדבר כ"ד, ישעיה ה', תרי עשר כ', דניאל ד', עזרא א'. את הפסוקים במלואם הבאנו בבראשית ל"ז. רוח ה' זו תאפשר ליהושע להיות "מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו": (רשי בפסוק ג).

– ומדרש רבה לומד מכאן את ברכת חכם הרזים. את הקשר הפנימי שבין פרשיות סדר כה, שבין בקשת משה למינוי מנהיג לעם, לבין בקורבנות המוספים מבאר רע"י בפסוק י"א: עד שאתה מצוני על בני, צוה את בני עלי.

והערה קטנה בנושא הטעויות שבחלוקת הפרקים. הקדמה: רשי נפטר כחמישים שנה לפני שמחלק הפרקים נולד !! כך שדבריו אינם תגובה לחלוקה קלוקלת זו.

מדברי רשי בפסוק האחרון שבפרשה ניתן להבין את הטעות החמורה שבמיקום פתיחת פרק ל.

(מו) ויאמר משה אל בני ישראל. להפסיק הענין, דברי רבי ישמעאל. לפי שעד פאן דבריו של מקום, ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה, הצרף להפסיק תחלה ולומר, שחזר משה ואמר פרשה זו לישראל: שאם לא כן יש במשמע, שלא אמר להם זו, אלא בפרשת נדרים התחיל דבריו:

שבת שלום, בצלאל אריאל 0545919622 beariel@gmail.com

זרע שמשון. פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר. אמרו בסנהדרין (פב:): לפי שהשבטים היו מבזין אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן. וצ"ב דנראה שכל טענתם היה שמפני שהוא בן יתרו ולכן אסור לו להרוג, וקשה וכי לשאר בני ישראל המיוחסין מותר להרוג. ויש לתרץ דהנה מבואר במדרש (במדב"ר כ כג) שבאותה שעה שראה משה שעבדו לפעור, העמיד דיינים שיוכלו לדון את העובדים, ולכך כשראו בני ישראל שפינחס הרג את זמרי, היו סבורים שגם הוא נתמנה לדיין בכדי לדון דיני נפשות, ועל כך נתרעמו בני ישראל, משום דמבואר במשנה (סנהדרין לו: וברש"י שם ד"ה מכל מום) דמי שיש לו פגם משפחה אינו יכול לדון דיני נפשות, וא"כ פינחס שאינו מיוחס האיך הרג את זמרי, הלא אינו כשר לדון. אכן באמת טעו, משום דמעשהו של פינחס היה מצד קנאות, ולא דבר שתלוי בדיינים. ואדרבה מבואר בגמרא (סנהדרין פב:): הבעל ארמית קנאין פוגעים בו, ואם בא לימלך אין מורין לו כן, נמצא שלא היה זה הלכה שתלוי בדיינים, שהרי זה הלכה ואין מורין כן, והיינו שפנחס זה מדעת עצמו. ולפי"ז יש לבאר המדרש (במדב"ר כא א): 'אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו' שהיות שעיקר טענת בני ישראל על פינחס היה על כך שלא היה מיוחס ואינו ראוי לדון דיני נפשות, וא"כ לטענתם לא מגיע לו שכר, לכך בכדי להראות לבני ישראל שבדין נטל את שכרו, לכן כשיבשר פינחס שהוא אליהו על הגאולה, הוא גם יבשר לישראל

על המשפחות המיוחסות, שבמשך הדורות נתרחקו, בכדי לקרבן, כמבואר במשנה סוף מסכת עדויות. וזה הכוונה 'בדין הוא שיטול שכרו', היינו שיקבל את שכרו בענין הדין שנקבע עליו, שאף שאינו מיוחס עלה לגדולה ונתקרב, כך יהיה שכרו לומר למשפחות בישראל שנתרחקו מיוחסן, שאף שנתרחקו, יכולים להתקרב, כמו שהקב"ה התנהג עמו.

הרב גור אריה צור נר"ו. **פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הִלְהִין הַשֵּׁב אֶת-חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵי אֶת-קִנְיָאֵתִי בְּתוֹכָם וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵתִי:**

פירש ר' אברהם אבן עזרא: בְּקִנְיָאֵי. קל הנו"ן. להקל על הלשון והטעם כי הוא קִנְיָא בְּקוֹנוֹ וכתוב כי ... הוא אֶל קִנְיָא (דברים ד, כד) בע"ז. ולולי הוא שְׁקִנְיָא הייתי מכלה כל ישראל בַּדָּבָר בְּקִנְיָאֵתִי. עכ"ל.

ובאומרו קל הנו"ן כוונתו לומר ה-נ ללא דגש. כזה: **בְּקִיָּאֵי**. ויש לשאול לפירושו, מה כוונתו באומרו להקל על הלשון. כביכול יש קושי לאומרו עם דגש כזה: **בְּקִיָּאֵי**, ומדוע דוקא כאן יבוא הכתוב להקל על הלשון.

א"ה. בדקתי במפעל הכתר בר-אילן בשימוש ראב"ע במלה 'להקל'.

1. ראב"ע: ספר ויקרא פרק יט פסוק כז-כח: ולא נדגש הנו"ן, **להקל** על הלשון.
- ויקרא כה כ-כא: כמו "מִשְׁרֵת אֶת חֲמֻלָּהּ (מלכים א, טו.)", בעבור התחברות שנים תו"ן חסר האחד, **להקל** על הלשון.
3. ראב"ע: ספר במדבר פרק י פסוק לה: והנו"ן קל, **להקל** על הלשון.
4. ראב"ע: ספר במדבר פרק כה פסוק יא: **בְּקִנְיָאֵי** - קל הנו"ן **להקל** על הלשון;
5. ראב"ע: ספר דברים פרק לב פסוק כא: **קִנְיָאֵי** - קל העי"ן (עי"ן הפועל לא נדגשה), **להקל** על הלשון.
6. הושע ב פסוק ט: וככה "שִׁלְחוּ בָאֵשׁ מִקִּדְשׁוֹ (תהלים עז, ז)" - **להקל** על הלשון; על כן אלה החסרים דגש.
7. ראב"ע בראשית פירוש א - הקצר: בראשית ב כב-כג: ולא נדגש קו"ף לְקַחְתָּהּ זֹאת, **להקל** על הלשון;
8. בראשית פירוש א - הקצר: ספר בראשית פרק יב פסוק טו: **וַיַּחַלְלוּ** - קל ה"מ"ד הראשון, **להקל** על הלשון;
9. ראב"ע בראשית פירוש א - הקצר: טז פסוק יא: **וַיִּשְׁמַעְתָּל** - בהעלם האל"ף, **להקל** על הלשון.
10. ראב"ע בראשית פירוש א - הקצר: כז פסוק כא: **וַאֲמַשְׁךְ** - קל השי"ן, **להקל** על הלשון.
11. בראשית פירוש ב - הארוך - דקדוק המלים: בראשית א ג: רק, כאשר רצו העברים **להקל** על הלשון,
12. ראב"ע בראשית פירוש ב - הארוך - דקדוק המלים: יב טו: ולא נדגש ל"מ"ד ויחללו אותה, **להקל** על הלשון.
13. ראב"ע שמות פירוש א - הקצר: לג ג: והיה ה"מ"ד ראוי להדגש, ובא קל, **להקל** על הלשון.
14. ראב"ע שמות פירוש ב - הארוך: ב ב: והנה חסרו הנו"ן **להקל** על הלשון, ויאמרו 'בתי';
15. ראב"ע שמות פירוש ב - הארוך: יב לו: אולי בא כן **להקל** על הלשון.
16. ראב"ע אסתר פירוש ב: ב פסוק טו: **לֹא בְקִשָּׁה דָּבָר** - בלא דגש, **להקל** על הלשון;
17. ראב"ע איכה דקדוק המלים: א פסוק א: **וְלֹא נִדְגַשׁ הַמַּיִם**, **להקל** על הלשון.

אשר על כן דברי ידידנו נר"ו בהבנת הראב"ע - על דרך הצחות והדרש.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי באומרו להקל על הלשון כוונתו לאו דוקא על לשונו של הקורא בתורה. כי הקורא יקרא כפי אשר ירוהו הניקוד והטעמים, בין קל ובין דגוש. אלא באומרו להקל על הלשון כוונתו להקל על לשון הכתוב. שבאומרו בְּקִיָּאֵי ללא דגש פוחת הקטרוג מעל עם ישראל.

כי פינחס הרי הוא קִנְיָא בְּקוֹנוֹ, כדברי האבן עזרא. ובקונו נאמר קִנְיָא עם דגש: אֶל קִנְיָא [שמות כה, לד יד]. ונמצא הרב והתלמיד [הקב"ה ופינחס] שניהם קנאים, ועלול ח"ו להתעורר קטרוג על עם ישראל.

לכן פירש האבן עזרא בצחות הלשון ובלשון נופל על לשון: קל הנו"ן להקל, כי פינחס הוא קִנְיָא בְּקוֹנוֹ. אלא שהקל הקב"ה באומרו על פינחס בלשון קלה, בְּקִנְיָאֵי, ללא דגש בנו"ן כדי לרכך את קנאותו של פינחס ולהקל בזה על עונשם של בני"י,

כפי שאכן נאמר וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָאֵתִי.

שבבלשון הזאת הקל האל מעל בני"י את קנאת ה'.

ועל דרך הצח, כן מצינו בתרגום יונתן: פִּינְחָס קִנְאָה בַּר אֶלְעָזָר בַּר אֶהֱרֹן פְּהֵנָא. והרי קִנְאָה בַּר פְּהֵנָא גם הוא לשון נופל על לשון הוא. והקל על הלשון שאמר ראב"ע כוונתו מקל על לשון הפורענות שלא תבוא, בדרך של לשון נופל על לשון. שהרי נון דגושה כמוה כשני נוני"ן, שהדגש מכפיל את הנו"ן, וע"י כך שחסר דגש, כביכול נופלת "נו"ן אחת, להחליש את הקנאות, להיות לשון פחות חמורה ויותר מקילה, וזה שהתכוון ראב"ע באומרו להקל על הלשון. וכשם שנוהגים להנמיך הקול בקריאת התורה בפרשיות הפורענות, כדי שלא לעורר קטרוג על עם ישראל, כן אפשר לומר גם כאן על זו הדרך, שהמלה בְּקִנְאָו ללא דגש בנו"ן, מקילה גם על ידי לשון הקורא, והקורא בקוראו בְּקִנְאָו ללא דגש, הרי הוא כביכול כמנמיך את חוזק הקנאה כדי לא לקטרג על ישראל ולקיים בזה את הפסוק וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי. יוצא, איפוא, שדברי ראב"ע להקל על הלשון מתייחסים גם לקורא בתורה, גם ללשון הכתוב, וגם על לשון המסנגר בשמעו את דברי התורה על בוריין ללא דגש, לדבר טוב על ישראל ולהפסיק המגיפה. ובכך לקיים לדורות וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי.

ובשימת לב ג' קנאויות כתובות בפסוק: בְּקִנְאָו אֶת-קִנְאָתִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי. והם כנגד ע"ז ש"ד וג"ע. שבעבור ג' עבירות אלו, היו חייבים כליה למקום, וכדי לנתק חוט המשולש של הקנאות המשולשת, הקל הקב"ה על הלשון והכתיב בתורה נו"ן לא דגושה לומר: בְּקִנְאָו ללא דגש. ועל ידי שהקל בלשון, הקל גם בעונשם ונמנע מלכלותם. ובהיות הקב"ה אל קנא, עם דגש בנו"ן, ברחמיו על בני ישראל שלח את פינחס להקל מעט על הקנאות, ולקנא ללא דגש בנו"ן, לקיים: וְלֹא-כִלִּיתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאָתִי. א"ה. מוכן שהמלה קנא במשקל שלה מחייבת דגש בנו"ן, והמלה קנאתי ללא דגש, בקנאו יכול לבוא בדגש כמו בְּדָבָרוֹ, ולפעמים הדגש נופל כמו מְבַקְשִׁי.

ליום ההילולא של אור החיים הקדוש ' חיים בן עטר זיע"א בביאור גדר הקנס ומחילתו

מבאר אוה"ח הק' על הפסוק הַנְּגִי נִתֵּן לּוֹ אֶת-בְּרִיתִי שְׁלוֹם:
עוד יתבאר הכתוב על פי דבריהם ז"ל (ובחיים קא): שאמרו כי קודם מעשה זמרי לא נתכה פינחס לפי שהיה מצוי ולא נמשח ואחר שעשה קנאתו היתה לו הכהונה. הנה יש באופן זה ב' דרכים, א' הוא דרך מחילה, והב' דרך מתנה. דרך מחילה הוא שימחול לו ה' הקנס שקנסו שלא נמשח בזמן משיחת הכהנים, ודרך מתנה הוא שיתן לו הכהונה מחדש כדרך שנתנה לאהרן הגם שאביו ואחיו לא היו כהנים.
וכפי הדין יש הפרש בין אם יהיה הדבר דרך מחילה לדרך נתינה, דרך מחילה אינה צריכה קנין ודרך מתנה צריכה קנין. וכל עוד שלא קנו מידו לא זכה המקבל במתנה אלא במה שכבר הגיעו.

עוד יש בדרך מתנה ב' רעות מה שאין כן אם תהיה דרך מחילה, כי בדרך מחילה אם ימחול לו על הקנס ויחזור לכהונת אהרן אף הוא בטלו המעוררים על כהונתו כדרך שבטלו על כהונת אהרן שממנו בא, מה שאין כן בדרך מתנה שישנם למעוררים עליו כדרך שהיו על אהרן בתחילה, ומה גם שהיה להם שנאה עמו לסיבת הריגת הנשיא וכו'.

ועוד, שבדרך מתנה יש מקום לומר שהדבר חידוש ואין לך בו אלא חידושו, מה שאין כן אם יהיה בדרך מחילה וחוזר לכהונת אהרן שחוזר הדבר לשורשו וצאצאיו כמותו. נמצאת אומר כי בג' דרכים דרך המחילה הוא הנאות מדרך המתנה, א' שאין צריך קנין. ב' שאין לחוש למעוררים.

ג' שתהיה נמשכת לו וליוצאי חלציו. עד כאן לשונו.

ועדיין סתם דבריו ולא הוברר מה הוא הקנס ומה היא המחילה. ויש לברר ענין הקנס והמחילה

ענין הקנס והמחילה

ולעומקו של מקרא יש לומר שרצה לקנסו לפינחס על אשר יצא טרם זמנו מבטן אמו, ואשר על כן לא נתכהן עם אהרן ובניו. שאם היה משתהה מלצאת, היה נכלל בכהונת אביו, שכן היה נולד לאב כהן. ועתה משנזדרז לצאת, לפני שנתכהן אביו, הרי אביו מתכהן, והוא אינו מתכהן. לכן צריך לקבל את הכהונה בדרך של מחילה על אשר יצא טרם זמנו. **א"ה**. והלוא פינחס מיוצאי מצרים כמבואר בפרשת וארא ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטאל לו לאשה ותלד לו את פינחס (שמות ו, כה). בדוחק נגיד שהתורה הזכירה את פינחס, בגלל שעתיד להופיע, משא"כ שאר בני אלעזר ואיתמר אבל נולד במדבר. בדוחק נוכל אולי (?) לומר שהוא נולד בשנה הראשונה ליציאת מצרים זמן קצר לפני ימי המילואים, ו'היה ביכלתו להשתהות בבטן אמו עד ימי המילואים, ואז משיחת אלעזר היתה מקנה לו כהונה. הוא ויתר על זה ונקנס שלא יהיה כוהן. נכנס לסיפורי מעשיות על צדיקים שכבר בבטן אמו היה להם דעת ובחירה.

ויש להבין על מה ולמה נזדרז פינחס כל כך לצאת. ויש לומר, כמובא במסכת נדה [ל:], שהיה לומד כל התורה כולה בבטן אמו, כדדרש רבי שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפנקס שמקופל ומונח וכו' וראשו מונח לו בין ברכיו וכו' ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו וכו' ומלמדו אותו כל התורה כולה. וכשהגיע פינחס הולד להלכה הבועל ארמית קנאים פוגעים בו, אמר מתי יבוא לידי ואקיימנה. וכמובא בשער הכוונות, **דרושי העמידה דרוש ב'**: וזה לשונו: והנה בזמן קטנותו היה גופו [של העובר במעי אמו] קצר וקטן כדמיון ו' זעירא בלתי ראש וכאשר הגדיל נגדל גופו יותר ונעשה כדמיון צורת ו' גדולה עם ראש. והנה ראש הו' היא בחינת **יוד קטנה** כי צורת אות ו' היא **יוד קטנה** על ו'.

ועל דרך הצח, האות ו' תרמוז לרמז שלקח בידו לדקור את שניהם, ויהיה ראש הו' כיו"ד קטנה, הם עשרה נסים שיקרו לו ברמז זה, ולכן נקרא פינחס עם יו"ד שנכתבה קטנה לרמזו כל הנ"ל. ולכן נקנס על אשר יצא טרם זמנו. ובמה נקנס, לא להיות כהן, עד אשר יקיים את ההלכה שלשמה יצא מוקדם מרחם אמו. ואשר על כן ניסה אותו הקב"ה דווקא בהלכה זו, שרק כאשר יקיימנה, יתכהן. וזו היא המחילה האמורה בעניין. שכאשר יקיים את ההלכה כל הבועל ארמית קנאים פוגעים בו – יפחל לו ויתכהן.

א"ה. ראיתי בפירוש קצר על אור-החיים הפניה לספר הזן על הקנס ועל המחילה. לענין צריך לומר שמצינו לשון 'קנס חכמים' בבלי כתובות י א תנא: הואיל וקנס חכמים הוא, לא תגבה אלא מן הזיבורית. קנסא – מאי קנסא? אלא אימא: הואיל ותקנת חכמים הוא. וכן לענין שחרור עבד כנעני שחבל בו רבו ויוצא לחופשי אם צריך שטר שחרור. בבלי גיטין מב ב נראים דברי ר' טרפון – בשן ועין, הואיל ותורה זכתה לו, ודברי ר"ע – בשאר אברים, הואיל וקנס חכמים הוא. קנס? הא קראי קא דרשינו! אלא אימא: הואיל ומדרש חכמים הוא. [אם אדון העבד קטע את אצבעו או את אוזנו (למשל) העבד יוצר לחפשי, זה לא קנס, אלא דין מהתורה בדומה לשן ועין].

גם כאן בני אלעזר ואיתמר שנולדו לפני שהם נמשחו ובכללם פינחס (ולא ידוע על עוד), אור- החיים מגדיר את מניעת כהונתם 'קנס', וכאשר הקב"ה נותן לפינחס כהונה זה דומה ל'מחילת הקנס'. בפועל מעדיף אור-החיים לפרש שפינחס קיבל את הכהונה במתנה.

ועוד יש לומר שרצה למהר ולתקן שְׂרָשָׁם של יתרו ויוסף. שכן אמרו מאי וְאַלְעָזָר בְּן אֶהֱרֹן לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פְּוֹטִיאֵל לוֹ לְאִשָּׁה. מבנות יתרו שפיטם עגלים לע"ז, ומבנות יוסף שפטפט ביצרו. שהיה נצר ליתרו ויוסף. אם אמו מיתרו ואבי אמו מיוסף או להיפך, כנ"ל.

ובאשר ביזוהו השבטים במשמעות של ע"ז וג"ע שלא על פי הלכה, תיקן פינחס את ביזויים על ידי שפיכת דם זמרי על פי ההלכה, ובזה תיקן שרשן של ג' העבירות החמורות ע"ז ג"ע וש"ד אע"פ שלא עבר עליהן, לא הוא ולא אבותיו. ועל ידי תיקון שרש העבירות הנ"ל, יכול היה להתכהן גם בדרך של מחילה וגם בדרך של מתנה.

ואשר על כן ממשיד אוה"ח הק' לבאר כהונתו בדרך מתנה: וזה לשונו:

והנה האדון ה' נראה בעיניו ברוך הוא לרומם מעלת פינחס לעשות הדבר בדרך מתנה שיהיה כהן מצדו ולא מצד הענף שבא ממנו לתפארת לו, והוא אמרו הנני נותן לו בדרך מתנה, ותקן אלהי עולם כל הג' דברים שיש בהם פקפוק כשיהיה דרך מתנה כמו שאמרנו, כנגד מה שאמרנו מתנה צריכה קנין אמר לכן לשון שבועה, וכנגד חשש המעוררים אמר הנני נותן לו את בריתי שלום, וכנגד מיחוש שאין הדבר אלא לפינחס וחידוש הוא אמר והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' שמתנה זו נתקיימה בידו בשבועה מפי הבורא שתהיה לו לשלום ולזרעו אחריו כהונת עולם, וכבר העירותיך בב' ובג' מקומות שהכהונה היא נפש הנקראת כן במקום הנשמות, והבטיח ה' את פינחס כי ישתלשל בזרעו ענף זה הקדוש הנקרא כהונה, והוא סוד אומרו כהונת עולם.

מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיְצָאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הַיְצָאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. שואל אוה"ח הק' והרי היה זה בסוף ארבעים שנה, ואין אלו אותם היוצאים ממצרים. ותירץ שעלה מניינם למנין היוצאים וגו' ולא למטה מהם. ולעומקו של מקרא יש לומר כמאן דאמר בהגדה של פסח חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. וחובה זו על דור ראשון כעל דור אחרון. לכן אמר הכתוב הַיְצָאִים מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם.

כו ט הרב גור אריה צור נר"ו. ובגני אֵלִיָּאָב נְמוּאֵל וְדָתָן וְאָבִירָם הוּא-דָתָן וְאָבִירָם (קרואי) קריאי העֲדָה אֲשֶׁר הָצִו עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּעֵדַת-קָרַח בְּהַצְתָּם עַל-יְהוָה.

האוה"ח הק' דייק מכאן שדתן ואבירם היו עיקר המחלוקת, באשר הם הציתו את האש. שנאמר אֲשֶׁר הָצִו עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּעֵדַת-קָרַח.

ולפי זה ניתן להאמר כי מה שפירש רש"י (בתחילת קורח ובבמדבר ג כט) אוי לרשע [קרח] ואוי לשכנו [דתן ואבירם], הוא לאו דוקא, ויכול להתפרש גם בהיפוך. אוי לרשע [דתן ואבירם] ואוי לשכנו [קרח], שכן דתן ואבירם הם אֲשֶׁר הָצִו [את קרח] עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן. על פי דברי אוה"ח הק' הנ"ל שדתן ואבירם, הם אשר הם הציתו את האש. שנאמר אֲשֶׁר הָצִו עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן בְּעֵדַת-קָרַח, יובן על נכון מדוע הזכיר הכתוב ובגני קרח לא מתו (כו, יא) בסמוך לדתן ואבירם. שהרי לגבי דתן ואבירם נאמר "אשר הָצִו על משה ועל אהרון בעדת קרח, בְּהַצְתָּם על ה'." הַצִּו בְּהַצְתָּם.

ודייק אוה"ח הק' כנ"ל מכאן שחטאו והחטיאו. והרי החוטא ומחטיא הם

מהדברים המועכבים את התשובה. (רמב"ם הלכות תשובה פ"ד). ובני קרח לא מתו כי הם חטאו אמנם אך לא החטיאו. לכן זכו לחזור בתשובה. ואשר על כן הזכיר את בני קרח בבני ראובן, לומר שזו לעמת זה עשה האלקים (קהלת ז, יד). שאותם לא קבל בתשובה ואת בני קרח קבל. ובוה מייקר הכתוב את השבים בכל לבם. ולעומקו של מקרא יתקשר פסוק זה עם שלפניו. ותפתח הארץ את-פיה ותבלע אתם ואת-קרח וגו' ויהיו לנגס: ובני-קרח לא-מתו. שהמלים ויהיו לנגס משרתות למעלה ולמטה, את שקדם להם ואת שלאחריהם: ותפתח הארץ את-פיה ותבלע אתם ואת-קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לנגס: ובני-קרח לא-מתו: לומר לד, כשם שהנבלעים והנשרפים היו לנגס, כך בני קרח שניצלו ולא מתו היו לנגס. וטעם הטיפחא במילה ויהיו תוכיח. שהיא כעין הפסקה קלה, ובוה נותנת פתח לחבר את המילה לנגס עם שלאחריו. כאומרו: ויהיו - לנגס ובני-קרח לא-מתו. ואשר על כן נאמר בהם ובני קרח לא מתו. ללמד שאינם כרשעים שבחיהם קרויים מתים, אלא בני קרח לא נחשבו מתים בחייהם כלל, כי רק חטאו אך לא החטיאו את הרבים. ולכן נתקבלה תשובתם, ושפיר יאמר עליהם שנחשבו חיים עד אשר נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם כפירוש רש"י, ומשם יצאו חיים. ועל דרך הצח יש לומר שלכן אמר הכתוב ויהיו לנגס, נס המתנוסס לאות ולמופת להודיע מה כוחה של תשובה. וכן להודיע שפח התשובה הוא כח נסי, ושקבלם הקב"ה בתשובה, ומתחתיות פי שחת קבלם לשורר בפיהם על הדוכן ולקדש שם שמים ברבים.

כז יח לב העברי. איש אשר רוח בו. במדרש (ילקוט תשע"ו): שיהא הולך עם הקפדנים כפי דעתם ועם המתונים כפי דעתן. עוד אמרו (מדרש רבה פכ"א י"ד) קח לך את יהושע, לקיים מה שנאמר נצר תאנה ואכל פריה (משלי כו, יח). ואפשר לפרש כי יש שני אופני צדיקים: א) שנולד מרחם אמו קדוש יאמר לו במדותיו הטובים, ענותן, ואין בו שמץ כעס וכו'. ב) שבטבע הוא בעל מדות רעות ובעל יצר, ורק שכלו יתגבר עליו ומושל בתאוותיו. והנה הראשון מיד ירד שלם לעולם, ואילו השני הלך לכבוש, וכבש עד שבטל כל תאוה רעה ממנו, כי לא בפעם אחד יגבור איש להשליך מעליו כל תאוותיו ושיעשה רק טוב. והנה למנהיג ישראל יותר טוב בחינה השני, שיודע טיבו של היצר הרע ולשפוט על זה, משא"כ אם אין יודע כלל מטיב תאוה אינו יכול להוכיח ולהורות זאת הדרך שילך בו. ועוד כי יותר טוב מנהיג שבטבע הוא אש ורוח, ורק במלחמתו עם היצר הפך טבעו ועשה עצמו לנמוך רוח, כי לפעמים צריך המנהיג לבוא בשבט מושל.

ושאול המלך היה בבחינה הראשון ככתוב אס קטן אפתח בעיניך (שמואל א, טו, יז), דהיה קטן בעיניו אף בעת שהיה צריך להיות גדול. וכתוב אצלו בן שנה שאול במלכו (שמואל א, יג, א), ודרשו רבותינו כבן שנה לחטא וזה בחינה הראשון. משא"כ בדוד המלך כתיב אדמוני עם יפה עינים (שמואל א' טז, יב), ודרשו במדרש (ילקוט שמואל א קכד): יזה הוא (שם), זה הוא בעוה"ז וזה הוא בעוה"ב ופירש הבינה לעתים, שנמנע שמואל מלמשחו מפני שנראה לאיש עוה"ז. ואמר הקב"ה אדרבא, מפני שהוא זה בעוה"ז, לכן הוא זה לעוה"ב, עכ"ד.

וזה שאמר ה' למשה על יהושע איש אשר רוח בו, ואעפ"כ שבר רוחו להעמיד ספסלים לבית המדרש, ואיש כזה יוכל לילך עם הקפדנים כפי דעתם, ולהניח עצמו על טבעו וגם עם המתונים כפי דעתם. וזה ג"כ ביאור המדרש נצר תאנה שמידותיו הטובים באים לו כדרך לקיטת התאנה שנלקטת מעט מעט (במדב"ר כא טו): איש כזה יאכל פריה, ותן לחכם ויחכם.

וַיִּקַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ פִּירְשׁוֹ: לַקַּחוּ בַדְּבָרִים וְהוֹדִיעוּ מִתֵּן שֶׁכֵּר פִּרְנָסִי יִשְׂרָאֵל לַעֲוֹה"ב. וְנִרְאָה דְמָה שֶׁאִמְרוּ 'לַעֲוֹה"ב', הֵינּוּ מִשּׁוֹם דְּעַל עוֹה"ז לֹא הִיָּה יָכוֹל לְהַבְטִיחַ אַחֲרַי רֵאוּ סוּפוֹ שֶׁל רוּעָה יִשְׂרָאֵל שֶׁמֵּת בַּמַּדְבָּר, וּבֵנוּ לֹא מִיֵּלָא מִקוּמוֹ, לִכֵּן לֹא הִיָּה אִפְשָׁר לְמִשְׁכּוֹ בַדְּבָרִים אֲלֵא ע"י מִתֵּן שֶׁכֵּרוֹ לַעֲוֹלָם הַבֵּא.

תָּן לְחֶכְמְךָ וְיִחַכְּמְךָ-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגושאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺